

TVORBA KRAJIN A ZAHRAD – LANDSCAPE ARCHITECTURE

1) Úvod do předmětu

- www.radmilafingerova.cz/cvut-ka
- stručná historie zahradního um.
- současná tvorba ve světě

- tvořit, chránit ... prostor funkční

- prostor z hlediska času (víkend, dopoledne vs. odpoledne, roční období)
- závislost na technologii (údržba i zakládání)
- práce se světlem a stínem
- rozdílné vnímání městského a zemědělského člověka krajiny
- proč je krajina tak ničena, když existuje tolik organizací na ochranu

- hodně znalostí a zkušeností dává možnost vzniku intuice, myšlenky a výsledné tvorby
- KA (A) je stále nedokončený projekt, který existuje i po smrti tvůrce
- důležitost místa a terénu pro KA (A)
- kvalita detailu
- význam týmové spolupráce

Krajina

- dle zákona č. 114 – krajina je část zemského ...
- evropská úmluva o krajině: část území ... = veškerý prostor přírodní, městský, příměstský, venkovský

Vztah Čechů ke krajině

- podvědomě ovlivněna obrázky J. Lady
- v minulosti obrázky M. Alše (5000 publikovaných obrazů, vydával kalendáře, masivně rozšířené)
- co je pro českou krajinu důležité?: ovocný strom?, ...
- tramping => u nás je krajina vesměs volně průchodná

Disciplíny

- biologické
- technologické (zahradnické)
- architektonické
- společensky vědní

Technologie

- použití rostlin na místě hodně ovlivněných člověkem
- závislost rostlin na člověku (prostředky, čas, ...)
- snaha o minimalizaci závislosti rostlina-člověk
- odpovídající a důstojné prostředí
- vertikální zeleň (zahrady) naprosto závislé na technologii!

Rozdíl KA a A

- nepředvídatelnost výsledku
- obrovský vliv přírodních vlivů
- závislost na následné péči
- s menším množstvím přírodních prvků stoupá fotogeničnost

Záběr krajinářského architekta (od zahrady k ekologickému plánování)

- Landscape design, ...

Významné osobnosti KA

- *G. Gellioce*: zakladatel světové organizace krajinářských architektů, kniha *The landscape of Man* (od pravěku do 60. let 20. století, velmi široký záběr s mnoha ...)
- *F. L. Olmsted*: významně ovlivnil krajinářskou architekturu
- *Kongjian Yu*: významný kraj. arch., historický vztah ke krajině na Východě
- *J. Plečnik*: Zahrada na Valech (silně architektonizované, velká proměna v čase)
- *H. Sasaki*: děkanem na Harvard Graduate School of Design (nejvýznamnější škola KA na světě), mezioborová spolupráce
- *C. H. Oberlander*: důraz na udržitelný rozvoj
- *Renzo Piano*: kniha *Palubní deník*
- *Vladimír Sitta*: Čech působící v Austrálii, současný významný krajinářské architektury
- *T. Church, J. Jensen, Ch. Dalnoky, J. Corner, Laurie Olin, L. Barragan*
- *Downsview Park v Torontě*: významná soutěž, významný park 21. století, vyhrál tým architektů (*B. Mau, Koolhaas, ...*)
- *Ken Smith: Orange Country Great Park v Irvine v Californii*
- *Wageningen University*: významná škola (zemědělská), důraz na udržitelný rozvoj a ekologii

2) Historie krajinářské architektury (do poloviny 18. století)

Zahrady Mezopotámie

- cedrové háje
- *Semiramidiny visuté zahrady*: Div světa, důmyslný zavlažovací systém, krása, snaha Iráku o rekonstrukce – stavba přerušena pro nákladnost

Egypt

- vztah k zahradám plyne z monumentu hor a noční oblohy s hvězdami
- tvorba spjata s rozvojem zemědělství => síť kanálů, pravidelnost, geometrizace
- zahrada „ohrazena“ proti přírodě (v minulosti)/nevládnému okolí (dnes)
- význam světla a stínu, vody
- lotos (symbol zrození), papyrus (symbol triumfu života) => tyto symbolické rostliny jsou použity před Egyptským muzeem historie
- lotos jako inspirace pro architekturu v minulosti (sloupy, ...) i v současnosti
- fíkovník (nejstarší kulturní rostlina) => *Lisice*: fíkovna a oranžerie
- obelisky (sluneční paprsek a spojení člověka s vesmírem) – užití i dnes
- labyrinty (nelze se v něm ztratit) => *Loučeň u Nymburka*: krajinářský park, cca 10 labyrintů v podobě land-artu na bázi mnoha materiálů apod.

Řecké zahrady

- jako zahradu vnímali celou krajinu
- malá stopa krajinářské tvorby

- grotta (umělá jeskyně)

Římské zahrady

- *Hadrianova vila u Tivoli*: památka UNESCO, pozemek 120ha, „ideální město“
- peristyl

Středověká zahrada

- při klášterech, oplocená
- rajský dvůr – uzavřený, symbolika, geometrizace, pravidelnost, ...
- louky za hradbami – místo veselí a slavností
- blízkost z města do přírody, náměstí bez stromů
- vznik nejstarších rybníků (Pardubicko, Českolipsko, Jižní Čechy, Máchovo jezero u Doks, ...)
- zahušťování cestní sítě => dnes obnovování historických tras
- odstraňování stromů kolem cest – bezpečnostní hledisko

Renesanční zahrada

- 15. a 16. století (Itálie)
- malá možnost změn, pevně spjata s architektonickými a stavebními prvky (geometrie)
- revitalizace probíhá rychle
- člověk se považoval za střed vesmíru
- grotty, fontány, ...
- stále zelené rostliny (Buxus, ...)
- vodařko základní prvek kompozice
- *Salomon de Caus – Zahrady v Heidelbergu*
- *Rudolf II.*: poprvé se dostávají tulipány do Evropy

Manýristická zahrada

- nové prvky: labyrint, ..., obruby, detail příchodu, mlatové cesty, trávničky
- terénní modelace – italský typ zahrady: symbolika, terasy, perspektivní klamy
- vodní prvek – francouzský typ zahrady

Barokní zahrada

- prostor pro drama – návštěvníci jako herci
- jednotný umělecký styl
- stírání hranice architektura_plastik_zahrada
- význam elips v kompozicích
- monumentalita, ohromení, osovost
- drahé materiály: zlato, mramor, ...
- jednota oblohy a země
- užití schodišť velkého měřítka
- význam světla: velká pozornost světelných efektům: světlo na úrovni země, světlo ve výšce 0,6-1,0m (ideální osvětlení pro stolní hry), světlo na tyčích (náhrada dnešních lamp), nasvětlení větví stromů, ohňostroje (při palácových hrách)
- šíří se vliv Číny
- *André le Notre*: totálně organizovaný prostor, zahrada jako součást velké krajinné kompozice, barokní iluze krásnějšího života, „Příroda sama o sobě není krásná, ale v případě, že ji člověk ovládá, stává se harmonickou.“
- *Ludvík XIV.*: významná role investorů, smysl pro velkolepost a okázalost, ohraničený prostor
- *Vaux le Vicomte*
- **Čechy**: opožděně se projevuje italský i francouzský typ zahrady, menší měřítka, méně hierarchické, palácové zahrady, důraz na dominanty pomocí alejí (*Sv. Kopeček, Olomouc*), historické krajinné celky (Jižní Čechy, ...), *Vrtbovská zahrada, Ledeburská zahrada, Malá Palffyovská zahrada* (terasy)

s ovocnými stromy a léčivými rostlinami), *Velká Palffyovská zahrada* (bazén s litinovou fontánou), *Kolovratská zahrada*, *Malá Fürstenberská zahrada* (spíše rokoková, 10 teras, vyhlídkový altán, gloriety), *Velká Fürstenberská zahrada*, *Jaroměřice nad Rokytnou*, *Holešov* (dle zásad le Notra), *Trója* (3,3ha, labyrint, štěpnice, vinice, římská villa suburbana), *Kuks* (1. třetina 18. století, hrabě Špork, vše citlivě zapojeno do krajiny – ohlašuje se nový pohled na krajinu), *Betlém-Matyáš Braun* (tesaná řada soch, duše hraběte Šporka – investora), *Třeboňsko* (nejstarší rybníky, krajinné úpravy na 350km²), *Hlubocko* (75km², prostor hospodářské a estetické kultivace krajiny, budování množství rozlehlých bažantnic, uplatňování principů Lancelota Brauna), *Orlicko* (5km², typická ukázka lovecké krajiny, remízky, aleje, honební kapličky, vysazování buků a dubů)

3) Zahrada od klasicismu po romantismus (od 2. pol. 18. stol. do počátku 20. století)

- především **anglický krajinářský park** – anglická škola

<= zcela zásadní myšlenky návratu k přírodě J. J. Rousseau

<= poznání čínské zahrady

- přírodní scenérie jako základ a architektura drobným ale zásadním doplňkem

- mění se sociální funkce zahrady (od soukromé součásti panského sídla k veřejně přístupnému prostoru)

- *Stourhead*

- *W. Kent*: architekt, malíř, jemně modelovaná krajina

- *park ve Stowe*: první z realizací anglické školy

- antické ruiny, grotty, parky přátel, gloriety, ...

- *W. Chamber*: sentimentální proud v angl. kraj. parku, cestoval po Číně => kniha => vliv na krajinářskou tvorbu i u nás (Cibulka, Vlašim)

- *Ch. Bridgeman*: vymyslel HA-HA příkopy (snaha o vytvoření zábrany proti zemědělské zvěři směrem do zahrady, který ale nebude tvořit pohledovou bariéru směrem do krajiny)

- **čínské zahrady**

- rozkvět už od 3. stol. př. n. l.

- nepravidelné (přírodní) dispozice

- hluboký symbolismus (chápaný každým Číňanem – u nás jen velmi těžce => přejímání formálních znaků)

- *L. C. Brown*: modelace trávníků, odmítal komponovanou zahradu před sídlem, důmyslné umístování solitérních stromů a skupinek stromů

- *H. Repton*: navazuje na Browna, ale vkládá květinové záhony k sídlům, šterkové cesty, kniha => významný podíl na tvorbu i u nás (Kinského zahrada, Grebova zahrada), vypracovával tzv. Červenou knihu (stav před a po realizaci pro každého investora) => existence realizací podle návrhů

- **romantismus**

- základní kameny na individualismus a citový prožitek => literatura, umění, hudba ale i zahrady

- význam přírody pro duši člověka (Goethe)

- romantický únik do přírody

- *H. L. H. on Pückler*: tvůrce největšího krajinářského parku v Evropě – *park v Muskau* (na obou stranách Nisy, tvorba rybníků, říček, skupin stromů, ...), principy tvorby: jednotnost kompozice (jednotná myšlenka, tvorba zahrady jako celku), propojení domu se zahradou (používání nejbližší k sídlu), orientace dovnitř parku, otevřenost k okolí, jednoduchost (uměle vytvořená krajina), člověk je součástí krajiny (provozní objekty), ekologický přístup (proti introdukovaným rostlinám, idealizace krajiny musí být pravdivá k charakteru krajiny a místním klimatickým podmínkám), dynamičnost

časové dimenze (práce s proměnami v průběhu dne, světlo stín, soumrak, ...), proměny vůči pohybu návštěvníků (překvapení, ...), výchovná a vzdělávací funkce parků (problematika vandalismu a údržba – výchova návštěvníků), spolupráce na Buloňském lesíku (pozdán N. III)

- *Central park v New Yorku* – F. L. Olmsted (nosná myšlenka), C. Vaux (hlavní architekt), I. A. Pilát (osazovací plán), J. W. Mould, G. Waring, ...: myšlenka zřízení šířená v tisku!, přechod k realizaci trval přes 10 let, park pro všechny, park jako umělecké dílo, park jako náhrada přírody ve městě, princip HA-HA příkopů pro zahloubení dopravních tras, působí ve všech ročních obdobích, park jako filmová hvězda (více jak 240 filmů), kontrast techniky a přírody, aktivní odpočinek (jogging, cyklistika, tenis, rybaření, kriket, ...), tiché zóny, údržba na základě neziskové dárcovské podpory, ostraha (v roce 1998 pouze 178 zločinů – většinou drobné krádeže), spolek majitelů psů (práva a povinnosti majitelů, práce na údržbě, ...)

=> park jako prostor pro všechny sociální vrstvy, park pro zlepšení životního prostředí, kvalitní návrh vzešlý ze soutěže, dílo zahradního umění, práce mezioborového týmu, fungující systém správy parku a ostrahy

- *Buttes Chaumont* – E. André (pracoval u něj F. Thomayer), J. Ch. Alphand, Haussmann: vznik v bývalém lomu, výjimečnost terénu a prostředí, oblíbený Pařížany, dramatičnost

- vznik veřejně přístupné zeleně

- nejdříve v lázeňských městech

- *Mariánské lázně* – Václav Skalmík: první projekt zahradního města velkorysého měřítka, vysušení močálů, modelace terénu, hra světla a stínů, plynulý přechod parků do lesů, nejprve krajinářské úpravy a do nich zastavovací plán

- *Ratibořice* – K. Zaháňská: úprava přírodního prostoru údolí – výtvarně komponovaný, první nepotvrzená introdukce liliovníku tulipánokvětého

- situace v Praze

- příspěvky soukromých osob (špalíry jabloní a šeříků, pruhy trávníků)

- zahrada Kinských: vliv Reptona, scénérie podle vybarvení v době podzimu, romantická jezírka, u vstupu stál provizorní secesní pavilon spolku Mánes ku příležitosti výstav Rodina, rehabilitace podle Dandové a Kosnara (úprava cest, mobiliář, osvětlení)

- Průhonický park

- Veltrusy: myšlenka obnovy ve smyslu ekologické výchovy a vzdělávání = okrasný statek (finanční soběstačnost, ...)

- Kanálka

- Cibulka

- zalesnění holých kopců Petřína a Vítkova

- Karlovo náměstí, Žofín, prostor před Veletržním palácem – F. Thomayer

- Rajská zahrada, Zahrada Na Valech, Zahrada na Baště – J. Plečnik: původně v porotě soutěže na tyto zahrady, nakonec vyzván Masarykem k realizaci, ponechal staré stromy (katalpy, jertliny, ...), práce s popínavými, čistota, množství staveb a objektů, antické inspirace, ...

=> Rehabilitace krajinářských parků

- nutnost poznání rostlinstva: nejstarší porosty, základní porosty, introdukované dřeviny

- odstraňování náletových dřevin

- výběr obnovovaného sortimentu podle stanoviště

=> Rehabilitace historických zahrad

- rozlišení vrstev

- vzájemný vztah
- kritické zvážení historického a kulturního významu
- důležitost pravidelné údržby
- proměnlivost rostlinné složky
- neukončené dílo
- co zachovat a co nezachovat
- proměnlivost funkcí zahrady v čase
- proměnlivost postoje k zahradám
- sladit hlediska historická, výtvarná, biologická, ekonomická
- **podklady pro rehabilitace**
 - vojenská mapování
 - Müllerovo mapování
 - veduty
 - obrazy
 - staré plány (chybí informace o skutečné realizaci)

4) Současné trendy v KA

- velký příklon k přírodnímu a národnímu
- důraz na okolí řek – nejcennější prostor ve městech, rekreace
- město pro lidi – prostupnost, chodci, cyklisté, ...
- město pro všechny věkové kategorie – hřiště pro seniory
- volnost využití prostoru – aktivity vytvoří lidé, pokud mají prostor
- využití uzavřených průmyslových areálů
- oblasti (ukončené) těžby – pro rekreační účely
- projekty šetrné k životnímu prostředí – dobré hospodaření s vodou, zadržování vody v krajině
- střešní zahrady a vertikální zeleň – v místech kde už nelze zvolit jiné východisko, není to však náhrada za zeleň na rostlém terénu
- tvorba eko-koridorů – pro zvířectvo ale i pro lidi!
- zeleň ve městech snižuje efekt městského tepelného ostrova
- vliv výsadby na snižování hluku – „Ticho je vzácnost.“, index listové plochy (LAI)
- **důležitá hlediska v současné KA**
 - správné umístění parku (= prostoru pro aktivity)
 - tematické zaměření a určení programové náplně
 - ohleduplnost k životnímu prostředí
 - ohleduplnost k lidem s jakýmkoliv omezením (postižením)
 - důkladné veřejné projednání návrhu (společnost musí přijmout projekt za svůj)
 - kvalitní údržba, schopnost zajistit údržbu
 - kvalitní ostraha

- *West 8*: holandský ateliér, Náměstí v Rotterdamu (náměstí vytvářející prostor pro aktivity)
- *Dánsko*: střízlivost, dokonalost detailů, funkce určuje formu
- *Walk 21*: iniciativa za město viděné očima chodců
- *Okra*: zajímavě řešené prostory v Číně a Holandsku
- *Malme*: experimentální čtvrť se speciálním režimem užití vody
- *Venlo – řeka Maas*: „Dejte řekám volnost!“
- *Valencie – řeka Turia*: přesun řeky a krajinářský zelený projekt v původním korytě řeky
- *Kuala Lumpur*

5) Současná krajinářská tvorba v USA a Kanadě (v Brazílii a Mexiku)

- ve 20. století je USA v čele hnutí krajinářské architektury
- F. L. Olmsted: stále vážen a oslavován, založil první KA firmu, podporoval vznik nejstaršího státního parku u Niagarských vodopádů a národního parku Yellowstone, prvním plánovačem prvků ÚSES,

inicioval založení ASLA (seskupení amerických KA), Wellesley College (kampus dívčí univerzity), Lineární systém parků u Bostonu (základ principu ÚSES, kombinace prostoru pro lidi i přírodu),

- J. Jensen: Dán žijící v USA, myšlenka udržitelného ekologického projektování, préríjní styl, správná rostlina na správné místo, Zahrada Henryho Fordu (lokální materiály a zdroje, myšlenka překvapení a tajemství), nepřítel geometrizace a přímosti v ZaKA, Lincoln Memorial Garden (velmi přírodní prostředí)

- T. Church: nebyl takový rostlinný purista (nebál se introdukovaných rostlin), jednota návrhu, význam funkce, jednoduchost v estetickém i ekonomickém, důraz na měřítko (příjemné měřítko místa i celku), zahrady s „pokojíčky“

- G. Eckbo: zakladatel EDAA (společně s Dean, Austin, Williams)

=> EDAA: olympijský park v Londýně (pro rok 2012, společně s AECOM), množství prací v Číně i Japonsku

- D. U. Kiley: blízkost geometrie člověku, Jefferson memorial (Saarinen)

- Rose: zahrada je třidimenzionální prostor, reflexe osobnosti hodnot investora, zahrada je součástí místa kde se nachází, propojení krajiny a architektury

- H. Sasaki: Sasaki Associates, prosazování mezioborové spolupráce, aspekt životního prostředí, první osoba s oceněním od ASLA za přínos KA, Pennsylvania Avenue, působil na Harvard University of Design

- C. Steinitz: učí na Harvard University of Design, alternativní návrhy za použití systémů GIS jako výsledek v krajině, výrazný důraz na měřítko

- P. Walker: získal ocenění od IFLA za celoživotní dílo, krajinářské studio fungující dodnes, Fontána v Sony Centrum v Berlíně

- G. Hargreaves: díla na pomezí krajinářství, landartu, architektury a umění

- H. M. White: atrium budovy New York Times v New Yorku (prostor od R. Piana), Brooklyn Botanical Garden (obnova zchátralé botanické zahrady)

- M. Schwartzová: manželka P. Walkera, kariéru započala umělecko-zahradním kouskem s koblihami na soukromé předzahrádce v Bostonu, počiny na rozhraní KA a umění, působila na H. U of D.

- K. Gustafsonová: Pomník princezny Diany (krajinářské dílo s vodním prvkem jako symbol Dianiny rozporuplné osobnosti), Lurie Garden ve Washingtonu

- M. Lin: jako studentka Yale University vyhrála soutěž na Pomník padlým americkým vojákům ve Vietnamské válce (landartové dílo zářezů se stěnou se jmény padlých), dnes už dostudovaná

- A. Cao: ateliér společně s Perrotem, pracuje hodně se sklem v různých podobách, velmi soudobý

- C. H. Oberlanderová: „Já sním o zelených městech!“, vystudovala u Gropia, spolupracovala s Kahnem, Piana apod., New York Times, Národní galerie v Ottavě, Robson square ve Vancouveru

- L. Halprin: pomník Franklina Roosevelta pomník ve Washingtonu (návrh už z roku 1974 a dokončen až v roce 1997), jeho profesorem byl W. Gropius, začínal u Churcha, obchodní třída Nicollet Mall v Minneapolis (tradiční obchodní třída známá dnes jako běžná)

- *Chicago*: snaha o zelené město

- *Calgary*: jasně definované požadavky městské správy, prostor pro lidi, problém těžkého zimního klimatu

- *Toronto*: složitý prostor pro pěšáky, úpravy nábřeží z pustého místa na oblíbený prostor

- *L. Barragán*: jen z nejvýznamnějších mexických KA, hledání něčeho hlubšího v návrzích

- složitá situace v jižní Americe, snaha o zlepšení prostředí ve městech

- *R. B. Marx*: malíř, ekolog, hudebník, sběratel rostlin, inspirace v barvách a tvarech tropických rostlin, stálý inspirační zdroj pro dnešek, *Nábřeží v Riu de Janeiru*, vidění prostoru spíše plošně

6) Současná KA v Evropě (1900-2009)

Dánsko

- původně přejímá vlivy z Evropy (Francie, VB, Itálie) a z USA

- postupně
- snaha o zlepšení prostorů u řek
- vyučování KA už od začátku minulého století
- čistota důrazu a důraz na detail
- norská žula, drobné oblázky – kačírek, opěrné zdi z balvanů, ...
- dodržují ducha dané etapy ale z pohledu dnešní funkce a možností údržby
- silnici už od války projektované ve spolupráci KA, A a dopravních inženýrů
- *C. Th. Sorensen: Zahrádkářská osada-park* (oválné parcely, regulace výstavby, kombinace soukromého a vizuálně veřejného prostoru)
- *Andersson: Karlsplatz ve Vídni, Muzejní náměstí v Amsterdamu* (oceněno cenou i pře své uživatelské problémy, příliš velký), *Kronborg* (urbanisticko-architektonický úkol), *Gammel dock* (mělká vodní zrcadla, břízy, kultivovaný prostor, kámen ze Švédska, důraz na detail)

Švédsko

- první městský národní park ve Stockholmu
- *T. Andersson: učí na švédské Královské akademii KA, Dania park v Malmö* (přeprojektovaný, velkolepost, minimum úniku do soukromí ve veřejném prostoru)

Finsko

- *čtvrť Vikki v Helsinkách: experiment, soběstačná a ekologicky zlikvidovatelný, blízko centra, důraz na ekologii zdrojů i pěstování zeleniny*

Norsko

- propracovaný systém práce se silnicemi (dopravními stavbami) v krajině

Francie

- *Bernard Tschumi: není prostoru bez události, Park de la Villete v Paříži* (rozporuplná kritika odborníků i veřejnosti, bambusová zahrada, zčásti zrealizováno i dalšími KA)
- *G. Clement: jde o život v prostoru, vydal řadu knih, zahrada v pohybu (čas, děje), všichni jsme zahradníci planety, estetika Park André Citroen v Paříži* (vrcholně moderní, principy historické francouzské zahrady), spolupráce s J. Nouvelem (architekt) a Blancem (vertikální zahrada, zelené fasády) na *Muzeu v Paříži* (množství zelených ploch)

Velká Británie

- *Gertrude Jekyll: malířka, nadšenkyně do zahradnictví, tvůrce trvalkových zahrad – šíří se, ponořené zahrady, množství článků a publikací, zahrady tón v tónu, divoké zahrady*
- *E. Lutyens: architekt, spolupráce s G. Jekyll, Hestercombe v Somersetu*
- myšlenka *Victory Garden: pěstování ovoce a zeleniny pro vlastní potřebu jako způsob boje za 2. světové válce (VB, Německo, USA), ve výsledku produkce až 40% celkové produkce, na soukromých zahradách a v zahrádkářských koloniích*
- *sir Geoffrey Jellicoe: zakládací člen Landscape institut (Asociace britských KA), založení IFLA, Jesus Colledge v Cambridge (založena v 15. století, možnost chození po travnicích – běžně na college ve VB zakázáno), architekt, zahradník, důraz na podvědomí, zahrady s trvalkami, Memorial garden prezidentu Kennedymu ve VB (dlouhá cesta upravenou krajinou),*
- *sir F. E. Gibberd: architekt a urbanista, návrh města Harlow (pěší zóna, významná díla ve veřejných prostorech – snahy jeho manželky Patricie, cyklistické stezky), development plan pro letiště Heathrow, vlastní soukromá zahrada v Harlow (zahrada tvořená postupně a s láskou, na seznamu National trust, ochrana od IFLA)*
- ????: kniha *Design with Nature, základ plánování s GIS*
- *Ch. A. Jencks: kosmos, chaos a matematika, KA na pomezí s landartem*

Nizozemí

- velká síla schopnosti se domluvit mezi sebou (mezioborově)
- West 8 – A. Geuze: Divadelní náměstí v Rotterdamu (náměstí určené pro divadelně-výstavní provoz), Manzaneres v Madridu (pěší zóna, výhra soutěže po zpracování širšího záběru)
- význam detailu a údržby
- OKRA: náměstí a ulice v Mechelen (jednoduchost, čistota, kvalita návrhu a detailu), Endschede (geometrický až lapidární systém)

Německo

- Emscher Park Region: snaha o obnovení Porúří, přepracování průmyslových ploch, zlepšení situace krajiny a kvality života lidí, snaha o turistický ruch)

Švýcarsko

- P. Kienast: řada knih o zahradním umění, minimalismus, landart, krajinální skulptury, jednoduchost, racionalita, domácí dřeviny, „Zahrada je poslední luxus našich dní, ...!“

7) Landart

- vznikl jako reakce na umění pro galerie => přenést umění ven
- A. Goldsworthy: Brit, krása přírody v jednoduchých věcech, spojení se zemí a konkrétním místem
- Javašev: 3100 deštníků pro Kalifornii (upozornění na význam urbanismu v krajině), ...
- Ivan Kafka: Lesní koberec pro náhodného houbaře I-VII (skladby z listů)

8) Strom, stromořadí a alej (v městském prostoru)

- strom – vertikála mezi nebem a zemí
- strom – význam: duchovní, kulturní, estetický, orientační, ekologický
- strom připomíná rytmus ročních období, cyklus roků, desetiletí, staletí
- stromy dorůstají ve městě výšky 20-30m ale i více – tzn. utvářejí obraz města stejně jako domy
- Klášterní zahrada v Kroměříži – Sendler
- ovocné stromy mají vlastnost dobrého měřítka k architektuře
- důležité je si říci čeho chceme stromem dosáhnout
- památné stromy... 1) ... kmetského věku (400-800let), 2) ... zralého věku (200-400let), 3) ... čekatelé
 - má vždy OP (10-ti násobek průměru kmene)
- v kořenové zóně stromu nejsou povoleny žádné stavby ani výkopy a navážky
- dlouhověké (=kosterní, dub, lípa, ...), středněvěké (jasan, buk, ...) a krátkověké dřeviny (bříza, ...)
- stromy s velkou (platan, 18 -20m), střední (bříza, babyka, jeřáb, ovocné stromy, 7-10m), s malou korunou (kulovitý kultivar javoru, šeřík na kmínku, 4-6m)
- vzdálenost výsadby: s velkou (12-15-20m), střední (10-12m), malou korunou (cca 8m)
- kácení dřevin (dodržování legislativy): bez povolení – strom na pozemku ve vlastnictví fyzických osob a obvodu kmene do 80cm ve výšce 130cm (v případě keřů do 40m² souvislé plochy)
- činnost okrašlovacích spolků z počátku 20. století (i když mělo množství kladů) vedlo k „zarůstání“ krajinných dominant
- vytváření průhledů
- pozitivní vliv na mikroklimaticko-hygienické funkce: snižování teploty, zvyšování vlhkosti, snižování prašnosti, koloběh kyslíku a vody
- negativní účinky: ohrožení bezpečností chodců, poškozování technických sítí, poškozování chodníků a vozovek, poškozování staveb, stínění, alergické účinky
- přímé škody na stavebních konstrukcích: prorůstání a tloustnutí kořenů ve spárách, ...
- nepřímé škody: odebírání vody ze základového podloží, ...
- velká spotřeba vody
- problematika invazních dřevin: trnovník akát, pajasan
- ochrana „před stromy“: folie proti prorůstání kořenů, dostatečná vzdálenost od staveb (není nikde v české legislativě stanoveno => německá norma 3-7m)

- výběr stromů pro městské prostředí – potýkají se s faktory: malý prostor na rozvoj kořenového systému, vysoké teploty, vodní režim – voda, zasolení – posypové soli, znečištěné ovzduší, výskyt nepředvídatelných kalamit chorob (nelze předvídat)
 - všechny faktory snášející dřevina neexistuje
 - dobře odolné: Javor babyka Elsrijk, Pyrus callieriana Chanticleer (nepůvodní hrušeň)
- vysazování stále větších stromů je problém
- současné problémy při výsadbě stromů: nedostatek prostoru, blízko fasád domů, nekvalitní péče
- existují zahradnické normy

- problematika umísťování stromů vůči sítím

- stromořadí je jednořadá linie stromů a aleje je víceřadá stromořadí
- stromořadí a aleje jsou výrazné zelené prvky ve městě, patří k českému kulturnímu dědictví v rámci zámeckých parků a někdy součást krajiny (např. Jičínská alej Albrechta z Valdštejna) apod.
- možnost ochrany (několik stupňů)
- problematika obnovování stromů v alejích a celých alejí
- aleje jsou překážkou silničního provozu – dodržování vzdáleností od krajnice, vlastnické vztahy k pozemkům podél silnic ve vztahu k vysazování alejí a stromořadí

- oceňování dřevin – neexistuje jednotná metodika, csopvlasim.cz – metodika volně přístupná, která oceňuje stromy

- proces navrhování: inventarizační podklad (často tak odborná až ztrácí vypovídací hodnotu, určování sadovnické hodnoty), vždy zvažovat zda strom ponechat nebo odstranit, proměna stromů v čase, myslet na desetiletí dopředu – strom se snadno vysadí, ale obtížně odstraní, stromy potřebují prostor a odbornou péči, strom jak součást jako celkové koncepce, volba dřeviny ovlivňuje atmosféru místa a má určitý význam, nevysazovat jedovaté dřeviny do školních zařízení, vždy se rozhodnout zda pracujeme s bodem (solitérní dřevina potřebuje prostor a musí padnout do celkové kompozici), linií (souvislá/přerušovaná, nutno šetřit s alejemi a stromořadími) nebo plochou (pravidelný rastr/nepřavidelná výsadba)

- Václav Štěpán – Stromy v ulicích a na parkovištích
- Sborník přednášek Strom pro život
- Svaz zakládání a údržby zeleně (szuz.cz – internetový časopis Inspirace)
- arboristika.cz
- program Arboreus (seznamy původních dřevin pro dané oblasti)

9) Krajina, kulturní krajina, krajinářství

Péče o krajinu (projekt Pomoraví 2002-2005)

- zemědělci, architekti, vodohospodáři, ochranáři, lesníci, sociologové, ... (mezioborová spolupráce!)
- problematický dosah podkladů (UTP, UAP)
- problém týmové práce
- péče o kulturní dědictví v krajině (uchopitelná záležitost krajiny)
- ochrana krajiny, meliorační zásahy, protierozní zásahy, ÚSES
- často problém s analýzami (zisk, výpovědní hodnota)
- rozdíl krajiny před válkou a dnes: změna držeb zemědělské půdy (méně vlastníků), rozvoj zastavitelných ploch, více zeleně, snížená prostupnost krajiny
- rozptýlená vegetace: maloplošné vegetace, skupiny dřevin a solitérní dřeviny
- typy území (princip ze zahraniční tvorby): A) tvorba, B) údržba, C) ochrana (území CHKO, apod.)
- význam GISu a reálnému poznání krajiny

Evropská úmluva o krajině

- užitečný dokument
- sídlo a krajina
- přírodní, vesnická, příměstská, městská
- krajina je vše smazání rozdílu mezi krajinou a městem! (=> Jehlík a Fingerová: Sídlní krajina a volná krajina)
- podobně tak **Evropská vodní charta**

Zatravnění (v rámci dotačního programu HRDP)

- problém lokálních záplav
- efektivní zásah do vodního režimu krajiny

Zalesňování

- na lesní půdě, na orné půdě
- úskalí lesáckých metodik – nerespektování významu krajinných dominant, ...
- množství lesů u nás v poslední době stále stoupá
- plošné výsadby, rozptýlená zeleň
- snadno se vysazuje a mnohem hůře se stromy odstraňují

Vesnice a vesnická krajina

- význam 1. vojenského mapování a 2. vojenského mapování (různý typ a kvalita informací)
- velký problém změny funkce vesnic a vylodňování
- hlavní problémy: jehličnaté stromy a nevhodné typy dřevin na návších (původně ovocné stromy), chybí prostory pro setkávání, nekvalitní zpevněné plochy, umístění popelnic a kontejnerů, úprava předzahrádek, ztráta významu funkce návsi v minulém režimu s převisem do dneška, význam lip, význam chalupářů (často větší vztah než obyvatelé), snaha přiblížit se městu, používání zámkové dlažby, špatná péče o vzrostlé dřeviny, neprůchodná krajina, půdní eroze – lokální povodně

Kulturní krajina

- význam drobných památek (dotační programy, vazba na stromy, Mareček: Lidové krajinářství)
- téma rehabilitace hřbitova
- zakládání rybníků v krajině - dotační programy
- dopady ZPF
- dopady budování golfových hřišť – neprůchozí území

Významné krajinné prvky

- dané zákonem
- lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, řeky, ...

UNESCO a krajina

- *Lednicko-Valtický areál* – 1. památka u nás byla kulturní krajina, komponovaná krajina
- *Holašovice* – selské baroko
- *Kroměříž* – Podzámecká a Květná zahrada
- *Zelená Hora u Žďáru nad Sázavou* – barokní krajina a kompozice

Barokní krajinná kompozice

- *Jičínsko* – krajinná kompozice Albrechta z Valdštejna
- *Kuks* – Špork a Alliprandi
- *Veltrusy* – J. R. Chotek, barokně klasicistní úpravy zemědělské krajiny, okrasný statek (=ferme orneé, ornamental farm)

Ladislav Žák

- výjimečnost je upozornění na význam a problémy krajiny v době, kdy se o to moc lidí nezajímalo

- spoustu významných postřehů, ale i množství omylů
- skoro až legendární kniha *Obytná krajina*

Krajinný ráz

- otázky dopadu zamýšlené činnosti – co chránit, co měnit, ...
- množství metodik
 - určování míry zásahů
 - metoda funkčního členění území, územní regulativy

X) Ostatní, hosté atd.

Rohanský ostrov (studio Greendesign)

- první vlašťovka úprav Holešovického meandru v podobě revitalizace pravého břehu pod tržnicí
 - udržení přírodního prostředí (květnaté louky, původní druhy stromů)
 - zničeno při povodních => protipovodňové úpravy
 - dnes po opravách opět zdevastováno a „obydlena“ bezdomovci a vandalové
- původně drobné ostrovy proměňované pravidelnými povodněmi
- soukromými úpravami došlo ke sjednocení, zvětšení a úpravám
- postupem času se oblast stala vycházkovým prostorem
- **problémy úprav:** památková péče, ÚSES, lukrativní pozemky, ohrožení povodněmi, průběh protipovodňových opatření?, sítě
- **náplň:** golfové odpaliště (problém průchodnosti), naplnění ÚSES, betonárka (potřebná pro další vývoj oblasti)
- **hledání cesty:** využití rozdílu hladin Helmovského a Trojského jezu – nové rameno ve spojení s okolní zelení => obnovení Rohanského ostrova a vytvoření ostrova Maniny, vytvoření nových biotopů pro biocentrum, vytvoření klidových, přírodních a intenzivních městských zelení, přírodní amfiteátr

Současná čínská KA (Kitty Liu He)

- první škola KA v Číně 1951
- domácí ateliéry spolupracují se zahraničními
- nenasycený trh, obrovská rychlost práce
- nejen krajinářských architekti ale i architekti
- *Kongjian Yu:* zdůrazňuje význam čínské tradice i ve tvorbě zahraničních architektů, ateliér EDAW

Obnova kulturní památky

- základní východisko je poznání vzniku a vývoje
- diskuse
- obnova = údržba, oprava, rehabilitace, ...
- závazné stanovisko příslušného městského úřadu (již na záměr, diskuze, ...)
- odborný posudek NPÚ (rozpracované, diskuze, ...)
- introdukované dřeviny (rostliny) v daném období
- umělecko-historický výzkum
- studie proveditelnosti (Veltrusy – arch. Stránský)
- historická funkce už nemůže být většinou naplněna
- nová funkce: reprezentativní, odpočinková, didaktická, sbírkotvorná, estetická, fce paměti
- předpoklad nákladů
- etapizace realizace
- předpoklad údržby

- Grafické listy dřevin pražských parků (Dudych, Pilát, Svoboda) z roku 1964!

- *obnova Havlíčkových sadů*

- *Schrollův park v Broumově* – navazuje na klášterní zahradu, důvodem byla zanedbaná údržba (špatný zdravotní stav stromů, nízká věková diverzita), chráněná památkový prostor, vznik v 70. letech 19. století, díla významných autorů (Plečnik, Schimkowitz), „srdce parku“ v podobě proskleného altánu, zanedbaný mobiliář

- koncept A (park cesta): připomenutí J. Schrolla, moderní mobiliář, místo k zastavení na cestě

- koncept B (park pomník): historizující, ...

- *klášterní zahrada v Broumově*

Návrhy pro úspěšné zpracování akce v ZKA

- věnovat velkou pozornost osvětě (informování veřejnosti)

- posílit roli projektanta (práce s lidmi ne pro lidi)

- dodržet stupně projektové dokumentace

- pracovní tým klienta (městská část, veřejnost) s předsedou se silnými pravomocemi

- výběr realizátora s více kritérii než cena

- zajistit budoucí údržbu

- proč to či ono navrhujeme, funkce prostoru

- cílem je zlepšit prostor pro veřejnost (pro lidi!)

Troja (Štěpán Špoula)

Zelené horizonty Prahy (Kateřina Vaculová – práce ve výzkumném ústavu okrasné zeleně, magistrát)

- po 90. letech zrušení centrálních úřadu pro péči o zeleň v Praze

- vznik oddělení Městské zeleně na magistrátu => odbor Městské zeleně

- systém zeleně města Prahy: nové hledisko třídění (bez ohledu na vlastnictví)

- plochy mimořádně významné: přírodovědné hodnoty, urbanistická hodnota, dostupné a využitelné pro obyvatele (Petřín, Letenské sady, Stromovka, Vítkov, Hvězda, ...)

- celoměstského významu

- místní význam

- ostatní

- význam zelených návrší v Praze, fenomén reliéfu v kombinaci s nezastavěnými zelenými kopci (Ládví, Chuchle, Barrandovské skály, Modřanský háj, Kunratický les, ...)

- původně zalesněné plochy v Praze byli v historii užívané jako sady a zelinářské zahrady

- význam horizontu a měřítka pražských staveb ve vztahu k nezastavěnému resp. zastavěné podnoží či pozadí (v každé roční době)

- význam místa a výšky sledování

- význam krajinářských parků

- krytí staveb zelení není stálé

- podnož PH v podobě barokní zástavby paláců pojednaných jako velká zahrada

- význam proměny zeleně v průběhu roku (na rozdíl od statické architektury)

- Butovické hradiště – na jedné straně pohled na bučovické sídliště a na druhé Prokopské údolí

- hradba panelových sídlišť trčících ze zeleně a narušující významně horizonty

- zachované průhledy z Barrandovského sídliště na Prokopské údolí (jeho smůlou je že se dostává mezi dvě sídliště (Butovice, Barrandov))

- boj o místo se zelení – často mizí ve velkých plochách

- Modřany – původně říční niva a hospodářská užívaná půda dnes zastavěna sídlištěm

Grafické zobrazení návrhů KA (Jakub Finger)

- význam v počátku projektu – upoutat klienta => finance
- kresba rukou, vizualizace, modely počítačové a fyzické
- přístup podle měřítka, času, podkladů, sil
- význam textur vegetace (koupit, ukrást, vytvořit): textura a plasticita
- malý význam detailu => důležitý je výsledek
- tráva (hnědožlutá!)
- výběr vhodných postav (nestrhávat pozornost) – siluety, průhledné, ...
- weby s texturami pro ZKA: mayang.com/textures, cgtextures.com
- meze výtvarné zkratky
- obrazové vs. procedurální textury (tráva!)
- jakub@partero.cz

ÚSES (Greendesign)

- zákon 114/1992
- vyhláška 395/1992
- biocentra a biokoridory (a doplňující drobné prvky)
- lokální (obecní úřad) / regionální (krajský úřad) / nadregionální (ministerstvo => AOPK)
- princip již za 1. republiky
- metodika: Metodické postupy a projektování lokálního ÚSES, Metodika zpracování ÚSES do územních plánů obcí, Návod naužívání ÚTP regionálních a neregionálních ÚSES ČR, množství pokynů, Katalogy biotopů Natura 2000
- kritéria: rozmanitost potencionálních ekosystémů (rozmanitost, pestrost, biodiverzita), prostorové vztahy a potencionálních ekosystémů (kontinuita systémů), nezbytné (minimální) prostorové parametry (zbytečně nepředimenzovat), aktuální stav krajiny, společenské limity a záměry
- dokumentace: general ÚSES, mapa STG, plány ÚSES (na úrovni ÚP), projekt ÚSES, opatření k vytváření ÚSES
- odborná způsobilost: autorizovaný inženýr ÚSES
- ÚSES v územní plánování: ÚP, RP, ZÚR
- ke každému prvku existuje tabulka s identifikací, popisem, stavem a návrhem opatření
- ÚSES v Praze: regulativy, ÚSES je závazný, plochy ÚSES pouze pro plochy zeleně a vodní plochy, umísťování staveb pouze omezené na přechod technické infrastruktury a další stavby jako výjimečně přípustné, 2 NRB (Klánovický les, severní údolí Vltavy), ÚSES v historických parcích a zahradách, biokoridory především podél vodních toků, realizace pouze na pozemcích, informace na magistrátních stránkách (ÚP, ENVIS4-roční aktualizace), pozitivní příklad v Čakovicích
- možnost získat na ÚSES dotace
- realizace prvků ÚSES: zabezpečeny v územním řízení, většinou samostatný projekt, součást revitalizace vodních toků, součást obnovy a vysazování lesů, ZCHÚ jako ÚSES
- nejvíce funguje na Jižní Moravě (potřebné větrolamy součástí BK)
- Rohanský ostrov (RBC R2/20):návrh protipovodňové ochrany, zachování topolů u řeky, golfové hřiště jako, příroda společně s rekreací! (pobytové až přírodní louky, vlhké louky), obnova koryta, obnova jezírka s napojením na Vltavu, boj s vodo hospodářím a AOPK
- => obec Mořice (Radmila Fingerová): vznik ÚSES i pro lidi (osvícený starosta a zastupitelstvo, problémy s prosazením, význam jména pro místo, naučné cedule, místo vycházek, rekreace i sportu, zisk ceny)

Info ze cvičení

- **Společnost pro zahradní a krajinářskou architekturu**
 - www.szkt.cz
 - odborná kniha: *Pražské zahrady a parky*
- publikace Obce architektů: *Stromy v ulicích a na parkovištích*
- další zajímavá publikace: *Zdeněk Wirth – Pražské zahrady*

- Architekti a jejich zahrady

- Otakar Kuča – Františkánská zahrada, Park na sídlišti Prosek
- Zdeněk Sendler – Valdštejnská zahrada, Parkprostor na nábřeží
- Václav Weinfurter – Vrtbovská zahrada
- Laurie Olin – Bryan park, Washington monument
- Kumpán – Růžová zahrada na Petříně

Zkouška

- 13.1. (13 -15h, C223)
- 14.1. (09-11h, C223)
- 26.1. (09-11h, C223)
- 27.1. (09-11h, C223)
- co je to a o čem je KA?
- jaké jsou současné trendy v KA?
- webové stránky ASLA
- webové stránky Landscape Institut (on-line magazín)
- webové stránky Canadian Society of Landscape Architects, ale i další
- Evropská úmluva o krajině (cca 6 stránek, důkladně pročíst, definice krajiny! – co je dobře a co špatně, je dobrá a je třeba ji změnit?, k čemu slouží?, jak ovlivňuje práci KA a A?)
- základní otázky z historie (principy! – inspirace pro dnešek): Egypt, China, Itálie (renesance), Francie (baroko), Británie (krajinařský park)
- zákon č. 114/1992 Sb. Zákon o ochraně přírody a krajiny (důkladně pročíst!, kácení dřevin, krajinný ráz, ÚSES)
- osobnosti: A. Le Notre, Cap. Brown, H. Repton, G. Jekyll, F. L. Olmsted, L. Barragán, R. B. Marx, C. T. Sorenson, S. I. Andersson
- osobnosti současnosti: P. walker, G. Hargreaves, M. Schwartz, B. Tschumi, B. Patric, K. Yu, D. Kienast, WEST8, Sasaki a.
- můj favorit LA a proč?
- můj prostor a proč?
- jak může KA ovlivnit kvalitu života?: změny klimatu, ochrana proti povodni, život lidí => příklady realizací